

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

*TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE
ASPEKTY ROZWOJU
WSPÓŁCZESNEJ NAUKI*

Częstochowa (PL)

29.06.2016 - 30.06.2016

СБОРНИК
НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

*ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ
НАУКИ*

Ченстохова (PL)

29.06.2016 - 30.06.2016

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki ." (29.06.2016 - 30.06.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. - 100str.
ISBN: 978-83-65207-93-7

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2016

ISBN: 978-83-65207-93-7

KOMITET ORGANIZACYJNY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;

E. Агеев, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

K. Fedorova, PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, dr, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

L. Nechaeva, dr, Instytut PNPУ im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

M. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;

B. Подобед, dr, Belarus;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

J. Srokosz, dr, Uniwersytet Opolski, Polska;

A. Tsimayeu, dr, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;

J. Turlukowski, dr, Uniwersytet Warszawski, Polska.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

В. Куц, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

J. Kaluža, dr. hab, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университета, Беларусь;

J. Rotko, dr. hab, profesor, Instytut Nauk Prawnych PAN, Polska;

T. Szulc, dr. hab, profesor, Uniwersytet Łódzki, Polska;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

SEKSCJA 4. WETERYNARIA (ВЕТЕРИНАРНЫЕ НАУКИ)

1. Соболев О. І., Пацеля О. А. 6
ТОКСИЧНА ДІЯ СЕЛЕНУ НА ОРГАНІЗМ ПТИЦІ

SEKSCJA 8. ART (ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ)

2. Варивончик А. В. 9
ТКАЦТВО В КОНТЕКСТІ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ УКРАЇНИ.

3. П'ятницька-Позднякова І. С. 20
ЗВУКОВА ПРИРОДА ВЕРБАЛЬНОГО МОВЛЕННЯ: РІВНІ АНАЛІЗУ

SEKSCJA 9. NAUK HISTORYCZNYCH.
(ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ).

4. Рожкова Л.І., Кузьменко Н.М. 26
ПОЛЬСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОПОМОГИ БІЖЕНЦЯМ В РОКИ
ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

5. Хомутовська І.І. 31
РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ У НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ
ПЕРЕТВОРЕННЯХ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР У ПЕРІОД ПЕРЕБУДОВИ В
СРСР (1985 – 1991 РОКИ)

SEKSCJA 13. PEDAGOGIKA. (ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

6. Стукалова Т.Г. 38
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВА-
ТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

SEKSCJA 14. NAUK POLITYCZNYCH. (ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ)

7. Зайцев Е.Д. 41
ИСЛАМСКАЯ ЖЕНЩИНА В ПОЛИТИКЕ: ВОЗМОЖНОСТИ И
ПЕРСПЕКТИВЫ

8. Okulicz-Kozaryn W., Blachowska C. 44
АДМИНИСТРИРОВАНИЕ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ РБ:
ИДЕАЛЬНЫЙ ДИРЕКТОР ШКОЛЫ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ

SEKSCJA 15. NAUK PSYCHOLOGICZNYCH. (ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

9. Derecha A. 48
AGE PECULARITIES OF THE SCHOOLCHILDREN'S CREATIVITY

10. Дучимінська Т.І. 54
ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНУ
ОСОБИСТІСНОЇ БЕЗПОРАДНОСТІ

11. Васильєва Г. В.	57
ГОМОСЕСУАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА СТИГМАТИЗАЦІЯ	
12. Бабаян Ю.О.	59
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	
13. Вінтюк Ю. В.	62
ДІЯЛЬНІСТЬ С. БАЛЕЯ НА ПОСАДІ КЕРІВНИКА ІНСТИТУТУ НОРМАЛЬНОЇ І ПАТОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ПРИ НТШ У ЛЬВОВІ	
14. Руденко О.В.	65
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ	
СЕКСІА 23. FILOZOFIA. (ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ)	
15. Nina A.	72
PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ART IN CONDITIONS OF TOTALITARIANISM	
16. Fedotova L.	77
THE WILL TO POWER AS AFFIRMATION OF THE WILL TO LIVE	
17. Горохов С.В., Горохова І.В.	81
ОСВІТНЯ СФЕРА ЯК ПРОСТІР РАЦІОНАЛЬНОГО КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ	
СЕКСІА 27. REKLAMA. (РЕКЛАМА)	
18. Абрамова Л. П.	91
ТРЕБОВАНИЯ К ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕКЛАМЫ – КАК АКТУАЛЬНЫЙ ПРОБЛЕМА В СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ	
СЕКСІА 28. TURYSTYKA. (ТУРИЗМ)	
19. Марченко О.А.	93
ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ)	
20. Іванова В.М., Чеберяк А.О.	97
ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПРИРОДООХОРОННА СКЛАДОВА ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ	

Анастасія Віталіївна Варивончик

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
Київського університету ім. Б. Грінченка

ТКАЦТВО В КОНТЕКСТІ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ УКРАЇНИ.

Одним з найдревніших різновидів народної творчості, як відомо, є ткацтво. Стаття присвячена особливостям розвитку цього мистецтва в контексті художніх промислів України.

Ключові слова: ткацтво, тканина, артіль, ремесло, кустарні промисли, кооперація, мануфактура, народні промисли.

Одним из самых древних видов народного творчества, как известно, является ткачество. Статья посвящена особенностям развития этого искусства в контексте художественных промыслов Украины.

Ключевые слова: Ключевые слова: ткачество, ткань, артель, ремесло, кустарные промыслы, кооперация, мануфактура, народные промыслы.

One of the most ancient types of folk art is weaving. The article focuses on the evolution of this art in the context of the arts and crafts of Ukraine.

Keywords: weaving, fabric, Guild, craft, crafts, cooperation, manufacture, and crafts.

Про традиційне народне мистецтво загалом та його різні галузі, види і різновиди зокрема існує значний корпус наукових досліджень. Так, про мистецтво вишивання писали Л. Кравчук (1969.), М. Новицка (1972.), Т. Кара-Васильєва (1993, 2000.). Вишивання в усіх його різновидах – як поширений вид народної творчості – ретельно проаналізувала Р. Захарчук-Чугай (1988) та ін., Є. Причепій (2009.) та ін. Подібно виглядає справа і щодо такого різновиду народного мистецтва, як домашнє ткацтво. Його досліджували С. Колос (1928.), Н. Лебедева (1956.), С. Сидорович (1979). Багато-вікові історичні та технологічні традиції українського килимарства вивчали: Д. Щербаківський (1927.), С. Таранушенко (1968.), А. Жук (1973) та ін. Деревообробку на Україні досліджували: М. Селівачов (1985), М. Станкевич (1992), Е. Шевченко (1997). Гончарство і кераміку досліджували: А. Арциховский (1947), А. Августиник (1957),

П. Будников (1962), О. Голубец (1984, 1991), О. Пошивайло (1993.) та ін. Мистецтво декоративного розпису досліджували: Велігоцька Н. (1938), Б. Бутнік-Сіверський (1977), Т. Голяк (1999), Л.Білякова (2000). Про мистецтво Фарфору-фаянсу писали: Б. Бутнік-Сіверський (1972), Кара-Васильєва Т. (1984), Школьна О. (2011). Також були досліджені та захищені кандидатські дисертації: Г. Івашків (2004), В. Дутка (2007), О. Дяків (2007), О. Луковська (2007), В. Андріяшко (2009), А. Радченко (2009), Л.Семчук (2009).

У цих та інших публікаціях даної тематики йдеться про зміст, особливості образної структури, про майстерність умільців, про традиції, зокрема й родині, тощо. Але мало хто з-поміж авторів, – навіть тих, у назвах праць котрих міститься термін «промисел», – звертає увагу саме на виробничий, промисловий аспект народної творчості, хоча згадані, як і інші, не названі тут, традиційні народні мистецтва здавна називаються художніми промислами. Цим і зумовлений вибір теми дисертаційного дослідження: *художні промисли України*.

Мета ж даної статті – відстежити історичну еволюцію ткацтва як одного з українських художніх промислів.

Слово «ткацтво» походить від дієслова *ткати* (первісно *т_икати*), тобто коло-ти, проколувати. З такою трактовкою згоден і Фасмер [15].

Численні археологічні знахідки підтверджують, що в часи кам'яного віку – палеоліту, люди займались полюванням, збиральництвом. Використовуючи шкіру вбитих тварин прикривались у негоду, холодну пору року. В наступні епохи населення збільшується, підвищується ефективність мисливства, водночас здійснюється перехід до більш активних форм освоєння природи, за «збирацтвом» настає «виробництво»: люди не просто приручають, а одомашнюють тварин, вирощують злаки, інші корисні рослини, зокрема льон, коноплі, бавовник придатні для виготовлення ниток найперше передумови виникнення шитва, отже, – тканин [13]. Так виникає чи не найперша галузь суспільного виробництва – ткацтво, що набуває значного поширення з винайденням та удосконаленням головного виробничого засобу – верстата та його «супутниці» – прядки.

Значного піднесення на території сучасної України ткацьке ремесло зазнало в добу заліза, у період розквіту скіфської культури. Матеріали поховань з курганів Чортмлик, Куль-Оба та інших підтверджують, що скіфські жінки займалися ткацтвом. Багаті скіф'янки користувалися веретенами грецького типу з кістяним набором, а бідніші — дерев'яними з глиняним або свинцевим пряслом [13]. Передумови розвитку ткацтва створювалися загальним прогресом матеріальної і духовної культури населення, його соціально-економічною еволюцією. На всіх етапах розвитку ткацтво віддзеркалювало конкретні історичні, природно-географічні особливості, характер господарської діяльності та культурно-естетичні запити народу. Воно відображало також генетичні етнокультурні взаємозв'язки з ткацтвом сусідніх народів. Ці чинники формували його національні, регіональні та локальні особливості [13].

Основними прядильними волокнами в українців з давніх часів були вовна, коноплі й льон. Споконвіку на території України провідними галузями господарської діяльності були скотарство, зокрема вівчарство, яке давало можливість отримувати овечу вовну, та рослинництво — вирощування луб'яних культур — льону і конопель.

Ймовірно, вовняна пряжа передувала конопляній, а тим більш — лляній, оскільки відомо, що льон на східнослов'янських землях почали вирощувати значно пізніше коноплі — аж у III тис до н. е. [13].

На Україні ткацтво добре відоме з часів Трипільської культури (III – II тисячоліття до н.е.), про що свідчать археологічні знахідки: глиняний посуд з відбитками тканин [2]. У середні віки ткацький верстат був майже в кожній хаті, на ньому працювали переважно жінки. У продовж століть вважалося, що жінці належить вміти прясти, шити та вишивати, виконувати ткацькі операції. З розвитком продуктивних сил і появою надлишку виробів, що йдуть на обмін та продаж, найбільш здібні ткачі та ткалі, а то й цілі родини спеціалізувалися на виготовленні тканих виробів – полотен, скатертин, тощо. Починаючи з IX—X ст на ґрунті традиційного домашнього заняття виникає окремий вид ремесла – ткацький промисел [14]. Значна частина продовжувала залишатися, як і раніше, по селах, інші почали селитися у містечках і містах поблизу торговельних шляхів, монастирів, феодалських дворів.

У XIV ст. професійні майстри стали об'єднуватися в особливі організації — цехи. Цех – це кооперація. Науковий термін «кооперація» (буквально, в перекладі з латини співробітництво, спільна дія) означає таку форму організації праці (тобто розподілу й поєднання окремих дій = операцій), при якій багато людей планомірно і спільно беруть участь в одному і тому процесі виробництва (або в різних, але зв'язаних між собою процесах виробництва) [11, с. 173]. Цехи, існували в багатьох містах і містечках західних земель України: Самборі, Львові, Городку, Сокалі, Дрогобичі, Стрию, Судовій Вишні, Яворові, Щирці тощо.

Завдяки розширенню можливостей цехові організації сприяли підвищенню продуктивності праці ремісників та удосконаленню технології. Цехи мали свої статуту, привілеї, що регламентували діяльність виробників. Цехові ткачі виготовляли різноманітні види тканин (сукно¹, полотно², скатертини, тощо) [2].

Вироби продавалися не лише на місцевих ринках, а й експортувалися. Ремісників, що не належали до цехів. Мали обмежені можливості для праці та збуту своєї продукції. У XVII ст. з цехів виникають нові форми організованого виробництва тканин — мануфактури, які проіснували до середини XIX ст. [14]. Мануфактура – (дослівно ручне виготовлення) історично утворилась, з ремесла (індивідуального виробництва) двояким чином: з комбінації різних ремесел для виробництва спеціального продукту та з кооперації однорідних працівників одного ремесла для виробництва спільного продукту, у якій окремі операції ремесла набувають самостійної форми, тобто стають «ремеслом» окремих працівників [11, с. 173].

При зростанні цехів і розподілі ручної праці, цехи перетворювалися на нові форми організації виробництва і праці — мануфактури, де працювали наймані робітники, праця яких поділялася на окремі процеси (прядіння, зсукування ниток, фарбування пряжі, ткання), що забезпечувало значно більшу рентабельність підприємств. Вони спеціалізувалися також на виготовленні окремих видів товарів (полотно, килимів, шовкових та позолочених тканин тощо) [14].

Початок мануфактурного періоду в Україні датується XIV століттям [14].

1 Сукно – це тканий матеріал зроблений з вовни, бавовни, на поверхні якої волокна сильно збиті, переплетені між собою, що зовсім закривають усі проміжки між нитками.

2 Полотно – це тканина текстильного виробництва виконана з текстильних волокон.

Тацьки мануфактури зосереджувалися головним чином на Поділлі, так як ця місцевість була богата на рослини сировину: льон і коноплі — у місцевостях Заліщиках, Потоці, Махнівці, Немирові та ін. Шовкові та золотолітї тканини виробляли у Києві, Бродах, Лагодові, Сокалі, Міжгір'ї, Куткорі, Золочеві, Львові, Корці, Меджибожі, Немирові, Кам'янці-Подільському, Станіславові. Продукція цих підприємств мала значний попит на місцевих ринках та йшла на експорт. Однак розвиток промисловості та поширення значно дешевших тканин фабричних підприємств зумовили поступовий їх занепад [14].

Наприкінці XIX — початку XX ст., мануфактури базувалися на переробці власної сировини. В осередках, розташованих поблизу промислових центрів і торговельних шляхів, усе більше тканин вироблялося на збут [14].

У кожному регіоні України виробляли свої типи тканин для всіх видів одягу, постелі та декоративного оздоблення домівки. Крім конопель та льону й вовни, застосовувати й нетрадиційні види сировини: бавовняну та паперову пряжу, а в західних регіонах — металеву сріблясту нитку — *сухозлітку* (обманлива, показна розкіш). Водночас традиційну орнаментуку застосовували у виробах численних кустарних ткацьких осередків, земських майстерень та промислових шкіл.

У 1920–1930-х роках на базі місцевих кустарних промислів були створені ткацькі артілі, що виготовляли налавники, декоративні наволочки, пояси, плахти, крайки, краватки, торби. [13]. Зокрема такі артілі були організовані у відомих центрах з художнього ткацтва – Кролівці Сумської області, Дегтярях, Нова Басань на Чернігівщині, в Богуславі, Переяслові-Хмельницькому, Обухові Київській області, які з часом увійшли до концерну «Укрхудожпром». У зв'язку з активним розвитком текстильної промисловості фабричні тканини дедалі більше проникали в сферу щоденного побуту українців. Фабричні тканини були дешевші від мануфактурних. Своїм наслідком це мало витіснення з ужитку домотканих виробів передусім господарського призначення, а згодом і окремих видів тканин для одягу та інтер'єру. Процес «відмирання» ткацького ремесла посилювався ще й насильницькою колективізацією українських сіл, різким скороченням вівчарства, посівів льону і конопель, які були сировинною базою домашнього ткацького виробництва в Наддніпрянщині, Слобожанщині, Поліссія, Волині, Поділлі, Буковині, Покутті, Гуцульщині, Бойківщині, Лемківщині та Закарпатті.

Чернігівщина – регіон широкого побутування ткацтва. Наприкінці XIX – на початку XX ст. цим ремеслом в губернії займалося 5 тисяч майстрів [2.]. Вони виготовляли тканину зі складними різноманітними візерунками, лише з повздовжніми нитками основи і поперечними нитками підткання. Фактура тканини і розмітїтя орнаментв залежали від порядку і способу накладання ниток [2]. Найрозвиненішим ткацтво було в південних повітах губернії – Кролевецькому, Козелецькому, Ніженському, Борзнянському та Остерському.

Кролевецька фабрика художнього ткацтва проіснувала майже дев'яносто років. Історія цього підприємства розпочалась з 1922 року, коли ткачі-надомники об'єдналися в артіль декоративно-художнього мистецтва «Відродження». Майстри вступали до артілі зі своїми верстатами. У 1923 році в артілі працювало 35 осіб, у 1924 – 600, у 1926 – 2000. На Всесоюзній сільськогосподарській виставці 1923 року артіль «Відродження» отримала перше місце за виробу рушників та скатертин [5].

На початку 30-х років ХХ століття товариство «Відродження» проводило капітальне будівництво, розширювало площі загальних майстерень та мало механізований цех. Більшість майстрів працювали надомниками. Вони одержували замовлення і пряжу, а ткали вдома на власних верстатах. Поступово ткачі переходили на постійну роботу в цехи, а вдома працювали тільки майстри з навколишніх сіл.

У 30-тих роках ХХ століття, в період інтенсивного формування «радянського народного мистецтва з новим змістом» у традиційне ткацтво запроваджують мотиви радянської символіки – п'ятикутна зірка, серп і молот тощо. Для полегшення праці і подальшого збільшення кількості виробів Центральне управління запроваджує до шаблонів «еталонні зразки» виробів. Так розпочиналась індустріалізація ткацького виробництва: налагодження масового виготовлення на основі механізації та автоматизації виробничих процесів уніфіковах, ідентичних виробів.

Після Другої світової війни (1946 р.) у виробництві були запущені механізовані ткацькі машини на яких ткалі-майстрині виконували тематичні рушники-панно, присвячені, річницям Перемоги над Німеччиною, Жовтневої революції, з'їздам КПРС, згодом – героям-космонавтам. Починаючи з 70-их років крелевецькі майстрині не тільки виконували проекти художників, а й самі створювали оригінальні композиції, дотримуючись місцевих народних традицій. В той час асортимент продукції фабрики був різноманітний – це були декоративні рушники, скатерки, порт'єри, покривала, килимки, серветки, а також предмети жіночого одягу – сукні, спідниці, фартушки [5]. Узорчаті рушники, скатерки, покривала здобували високу оцінку на численних міжнародних виставках.

Вироби Крелевецької фабрики були представлені на виставках – у Брюсселі, Лозанні, Загребі, Монреалі, Нью-Йорку, Осаці, Торонто, Флоренції; вони експортувались до Італії, Канади, США, Франції, Японії та інших держав [5]. Ткаля В.І. Рекуся, яка пропрацювала на фабриці майже 40 років, в 1968 році була удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці [1].

Найхарактернішими виробами були рушники, які виготовлялися для оздоблення житла, громадських інтер'єрів, обрядового призначення. При їхньому виготовленні використовувалася традиційна техніка перебору і тканини з характерними місцевими мотивами і колоритом. Узори були різноманітними, переважав геометричний орнамент, який часто поєднувався з рослинними мотивами.

З 90-х років минулого століття для фабрики, продукція якої була znana в багатьох країнах світу, настали нелегкі часи. Втративши збут у складних умовах ринку, який тільки зароджувався, крелевецька фабрика художнього ткацтва повільно зупиняла свою роботу. Почався спад виробництва, скорочення асортименту, скоротилась і кількість працюючих.

На роботі фабрики істотно позначилась постанова Кабінету Міністрів України «Про приватизацію державних підприємств». У лютому 2001 року почався процес приватизації, і підприємство було перейменоване на відкрите акціонерне товариство «Крелевецька фабрика Художнє ткацтво» [5].

У 2002 році фабрика перебувала у стадії приватизації та реконструкції. В жорстких умовах ринкових відносин адміністрації підприємства довелося піти на значне скорочення працівників. У 2007 року збанкрутіла ткацька фабрика припинила роботу [5].

Значним центром художнього ручного ткацтва була фабрика «Перемога» у Богуславі Київської області, що здавна славився оригінальними виробами – рушниками, картатими хустками, ряднами тощо.

Ткацьке ремесла на Богуславщині відомо ще від кінця XIX ст., коли у містечку функціонувала шовкоткацька мануфактура. Богуславчани використовували досвід провідної тоді Київської школи цехових майстрів, ткали різноманітні ковдри й коштовні одягові тканини. У XIX ст. тканини богуславських майстрів, рушники, ліжники, ска-тертини, намітки, запаски, фартухи ставали більш поліхромними завдяки появі нових якісних барвників. Вироби були відомі в Петербурзі, Москві та інших містах і регіонах Росії. Богуславська школа ткацтва славилася поряд з київською, крелевецькою, ніжинською та іншими, та поширювала свій досвід на інші міста й села [10, с. 134].

У післявоєнний 1945 рік у Богуславі було організовано художньо-промислому артіль «Перемога», яка об'єднала понад сімдесят місцевих ткаць.

Головним інженером богуславської фабрики «Перемога» став І.Г. Нечипоренко (1930р.-2004р.), фактично творець богуславської школи художнього ткацтва у другій половині XX ст. Родом майстер з Чернігівщини, художник текстилю за фахом, промисловець з виїнятковими здібностями та громадський діяч. Завдяки його діяльності ткацький промисел Богуславщини з середини 60-х рр. XX ст., переживав час бурхливого розвитку та розквіту. Найбільшим досягненням Нечипоренка була його діяльність, спрямована на відродження та розвиток українських національних традицій у ткацтві.

Нечипоренко у співпраці з художниками Г. Аджієвським та Н. Скопечь творчо переосмислив традиції, створивши високомистецькі зразки декоративних виробів, і на їх основі нові зразки ткацької продукції [10, с. 134].

Вироби фабрики «Перемога» швидко реалізовувалися на торгових ринках України та за їх межами – Німеччині, Франції, Польщі, Чехословаччині, США, Канаді, Японії [3.]. Для самих богуславців продукція місцевої фабрики була дефіцитом, бо відправлялася за межі країни. Богуславські рушники стали своєрідною візитною карткою Богуславщини та Київщини зокрема. Виготовлення авторських творів І. Нечипоренком на богуславській фабриці, були позначені новаторськими пошуками, мистецькою виразністю, що досягалася за рахунок структури, фактури, оригінально-го композиційного рішення [10, с. 134].

Посилений попит на вироби фабрики «Перемога», (як і інших аналогічних підприємств народних промислів) зумовив розширення асортименту, ставив їх на конвеєр, пригальмовував творчі пошуки. Тенденція до масового планового виробництва передбачала розробку зразків композиційно нескладних для виконання, спрощених за орнаментальним вирішенням й обмежених у доборі кольорових барв. Нерідко через брак часу, необхідного для створення нових взірців-еталонів і впровадження їх у виробництво, художники змушені були застосовувати вже знайдені орнаментально-композиційні варіанти лише з незначними змінами. Створювалися й дещо складніші та вишуканіші за композиційними схемами, багатші за колоритом та змістом зразки малосерійних виробів, але вони складали незначну частку в загальній кількості продукції підприємства, до того ж гальмувався і виробничий процес. Творчо-експериментальні пошуки у тканих виробках, що призначалися для особистого домашнього вжитку і певною мірою зберігали давню ткацьку традицію меншали. [10, с. 134.]. Подальше форсу-

вання темпів виготовлення тканих і килимових виробів на підприємствах у 80-х роках призвело до посилення негативних явищ: стандартизація, уніфікація, звуження асортименту, спрощення і збіднення художнього вирішення.

У 90-х роках ХХ ст. майже всі ткацькі осередки центрального регіону України зокрема Кролевець, Дігтярі, Решетилівка, Богуслав через матеріальну скруту (брак сировини, попиту на продукцію) або припинили свою роботу, або змінили профіль виробничої діяльності. Відтак втрачаються матеріальні цінності, здобуті великими зусиллями, ентузіазмом та самовідданою творчою працею багатьох поколінь народних митців, переривається нитка спадковості, родинної майстерності й досвіду. [3, с.120].

Давній центр художнього ткацтва – Дегтярі – прославив Україну знаменитими плахтами. Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. з метою підтримки ткацького промислу на Полтавщині губернським земством було відкрито ремісничі училища й майстерні з підготовки майстрів, досвідчених інструкторів, повітовими земствами започатковано Навчальні майстерні з підготовки майстрів. У 1913 році в губернії діяло 17 таких майстерень. Одна з найбільших, яка розташовувалася (з 1898 р.) в с. Дігтярі Прилуцького повіту в садибі, подарованій відомим українським меценатом Г. П. Галаганом, діяла впродовж десяти років. Заклад готував майстрів ткацтва й килимарства. Відповідно до розробленої програми з повним курсом теорії ткацтва навчання було розраховане на три роки. Майстерня мала інтернат. У 1899 році відкрито красильню, у 1903 – килимовий відділ. Завідувачем з 1898 року був О.І. Віктор-Берченко, викладачі: А. М. Миронич, К. В. Марей, Д. З. Германова.

Майстерня, що вимушена була 1918 року припинити діяльність, у 1922 році відновила роботу і, була підпорядкована «Промкоопераці». У перший рік роботи тут навчалось 102 учні й працювало 23 інструктори. Обладнання школи-майстерні складалося з 150 верстатів та 12 жаккардових машин. Мала ткацький, килимарський, вишивальний та фарбувальний цехи. Навколо школи згуртувалася значна кількість ткачів з Дігтярів та навколишніх сіл (1922 році їх налічувалось близько 600, у 1924 – 1200) [13, с. 363].

У 1926 році на базі школи-майстерні було відкрито художньо-технічну школу, виробничою базою якої стала організована в 1927 році промислова артіль ім. 8-го Березня (з 1961 – «Дігтярівська фабрика художніх виробів ім. 8-го Березня»). За час свого існування школа підготувала багато кваліфікованих фахівців художників з ткацтва – майстрів-інструкторів, художників, технологів.

Творчий колектив Дігтярівської фабрики проводив значну роботу по вивченню народних традицій краю, розробляв зразки і вироби народного художнього ткацтва та нових можливостей матеріалу, експериментував в галузі технології, в застосуванні нових матеріалів (різновидів пряжі, ниток), в композиційно-художніх вирішеннях. Вироби Дігтярівської фабрики неодноразово відзначались – так у 1956 році в Дрездені на виставці декоративно-прикладного мистецтва вони отримали Диплом І-го ступеня. Відомими стали заслужений майстер народної творчості УРСР Г. Денисенко, Герой Соціалістичної Праці, ткаля О. Коваленко та інші [12, с.169].

На Хмельниччині, у Переяслав-Хмельницьку, також працювала фабрика художніх виробів, яка мала власне той самий асортимент, що і підприємство Дегтярів. Крім цього, випускала ще і пояси, крайки, краватки, що застосовувалися в національному костюмі деяких областей України, а також мали широкий попит як сувенірні речі [12, с.169].

У другій половині XIX ст. на початку XX ст. ткацькі мануфактури діяли також в Стеблеві, Таганчі Канівського повіту.

Філіал виробничо-художнього об'єднання ім. Т.Г. Шевченка в селі Обуховичі Київської обласі – один з центрів відродження промислу. Іванківський район, до якого належали Обуховичи, здавна славився творами народного мистецтва, зокрема тканинами. З покоління в покоління передавалося вміння ткати «соковиті» рушники, декоративні тканини в родині Верес. Лауреат Шевченківської премії Г. Верес свого часу працювала в Київському виробничо-художньому об'єднанні. Також з самого початку роботи цеху працювала там майстер О.Козяр, твори якої користувались великою популярністю. Вироби підприємства отримували високі оцінки на численних республіканських, всесоюзних і зарубжних виставках [12, с.169].

Ткацькі виробництва були поширені і на Західній Україні. Івано-Франківська фабрика художніх виробів імені Рози Люксембург, Чернівецька фабрика ім. Ю. Федьковича, Косівське виробничо-художнє об'єднання «Гуцульщина» та інші, займалися ткацтвом та плетінням.

Івано-Франківська фабрика художніх виробів була заснована у 1939 році на базі Станіславської художньо-промислової артілі, в котрій працювало 45 чоловік. Спеціалізація артілі в час заснування – в'язання ручного трикотажу і вишивка. Першим керівником підприємства була Тарасенко Варвара Матвіївна – голова Станіславського Міжоблхудожпромсоюзу. Артіль об'єднувала майстринь-надомниць філіалів в селах Угорники, Жовтень, Лисець, Станіславського району, с. Тименечани Надвірнянського району. Продукція експонувалась в Канаду, Бельгію, Іспанію, Японію, Чехословаччину, Італію.

Після Другої світової війни, у 1947 році, до Івано-Франківської артілі була приєднана, як філія, артіль у Глумачі.

В 1960 році артіль була реорганізована у фабрику, у якій вже були механізовані всі допоміжні процеси. Значно було розширено асортимент виробів: виготовляли жіночі плаття і плаття-костюми, дитячі блузи, оздобленні традиційним гуцульським декором [1].

В 1965 році на фабриці організована експериментальна лабораторія де розроблялись нові зразки виробів масового виробництва.

На початку 70-х років в лабораторії працювало 20 спеціалістів. Експериментальна лабораторія сприяла розвитку фабрики у художніх промислах, розвитку краєвих традицій народного мистецтва завдяки творчим майстрам [1].

В 1970-80-х роках працівники фабрики проводили велику роботу по збору матеріалів про художні промисли регіону, зразків старовинних народних вишивок, замальовок, орнаментів. Нині кращі зразки художніх виробів фабрики знаходяться в колекціях Київського музею народного декоративного мистецтва, Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини, Івано-Франківського краєзнавчого музею [1].

Продукція фабрики широко представлялась на різних виставках: у 1960 р. – виставка Радянська Україна; 1961 р. – 100 років Т. Г. Шевченка, м. Київ; 1962 р. – в Марселі; 1966 р. – виставка культури Москви; 1967 р. – ювілейна виставка 50 років Жовтню; 1968 р. – ВДНГ СРСР, ВДНГ УРСР; 1969 р. – ВДНГ СРСР, ВДНГ УРСР; 1970 р. – Ювілейна виставка до 100 річчя В. І. Леніна; 1970 р. – ВДНГ УРСР; 1971 р. – ВДНГ виставка присвячена ХХІV з'їзду КПРС; 1971 р. – ВПДНГ УРСР виставка присвячена КПУ; 1971 р. –

ВДНГ виставка-огляд предметів народного споживання; 1971 р. – міжзональна виставка Білорусії, України, Молдовії; 1972 р. – Ярмарка Пловдив (Болгарія); 1972 р. – ВПДНГ УРСР; 1972 р. – Виставка в Празі; 1972 р. – виставка присв'ячена 50 річчю утворення СРСР; 1973 р. – ВДНГ СРСР, ВДНГ УРСР; 1973 р. – Виставка в Самалі; 1974 р. – Виставка в Загребі (Югославія); 1975 р. – виставка декоративно-прикладного мистецтва; 1975 р. – виставка присвячена XXV з'їзду КПРС ; 1976 р. – виставка присвячена 60-річчю Радянської влади; 1976 р. – ВДНГ УРСР; 1977 р. – ВДНГ УРСР; 1977 р. – виставка в Лос-Анжелосе (США); 1977 р. – Всесоюзна виставка сувенірів; 1977 р. – ФРГ; 1977 р. – ВДНГ УРСР; 1977 р. – Лейпціг Міжнародний ярмарок; 1978 р. – ВДНГ УРСР; 1978 р. – ВДНГ СРСР; 1978 р. – ВДНГ УРСР. Високохудожні вироби підприємства отримали високу оцінку на багаточислених областях, республіканських всесоюзних, і міжнародних виставках народного декоративного мистецтва [1].

90-ті роки ХХ століття позначені згасанням як невеликих ткацьких осередків, так і потужних у минулому підприємств. Поступово вони припинили своє існування внаслідок браку сировини й попиту на продукцію [13, с. 363].

На початку ХХ ст. в Україні почали продукувати також трикотажні вироби – малими кількостями, кустарним способом. Перші трикотажні фабрики постали у 1915 році в Полтаві та Харкові на базі устаткування фабрик, евакуйованих з Польщі. Напередодні другої світової війни підприємства цих міст і Києва випускали понад 4/5 всіх трикотажних виробів, фабрики Харкова і Полтави понад 3/4 всього виробництва панчішно-шкарпеткових виробів УРСР. Полтавська прядильна фабрика постачала трикотажним підприємствам бавовняну пряжу. Рукавички випускали в Бердичеві, Житомирі, Полтаві та Прилуці [7]. Друга світова війна завдала величезної шкоди народному господарству, у тому числі й трикотажній промисловості. У 1941 – 44 роках підприємства трикотажної промисловості зазнали майже цілковитого знищення. Після війни була проведена величезна робота по відбудові й реконструкції трикотажних підприємств. Згодом трикотажна промисловість була відбудована і поширена. Побудовано нові великі заводи: у Харкові, Миколаєві, Житомирі, Львові, Одесі, Сімферополі, Феодосії, Чернівцях, Івано-Франківську, Прилуці, Донецькому, Дніпропетровському, Луганському та ін. На початку 1970-х рр. на Україні працювало 60 трикотажних підприємств. Головні центри трикотажної промисловості: Харків, Київ (Київська трикотажна фабрика ім. Рози Люксембург, заснована 1927, Київська трикотажна фабрика «Киянка» — з 1957), Одеса, Львів, Чернівці, Житомир, Миколаїв, Червоноград, Мукачів; за межами УРСР, але на українській етнічній території: Берестя, Пинське.

У 1950 році виробництва трикотажних виробів досягло довоєнного рівня, а в 1964 році виробництво панчішно-шкарпеткових виробів у порівнянні з 1940 роком збільшилося в 2,6 рази.

У цей час темпи розвитку трикотажного виробництва значно випереджають темпи розвитку інших галузей текстильної промисловості. Поступово прийшли до висновку, що виготовлення трикотажного одягу значно економніше й вигідніше для промисловості й насамперед тому, що трикотажне виробництво менш трудомістке, ніж ткацьке. Одяг із трикотажу створюється набагато швидше, ніж з тканини, оскільки сировини й матеріалів на одиницю продукції в трикотажному виробництві набагато менше. Відповідно, одяг із трикотажу, що виготовлений з тієї ж сировини, що й тканина, набагато дешевше одягу із тканини.

Починаючи з 50-х років ХХ ст. на території України були побудовані нові підприємства, обладнані сучасними машинами й автоматами, з розробленою технологією. Серед них прядильно-трикотажні комбінати і фабрики по виробництву трикотажного полотна у Великих Луках, Горловке, Мукачеві та ін. Промислове виробництво трикотажних виробів організовано у всіх союзних республіках. В 1974 трикотажна промисловість включала близько 500 підприємств. Основний принцип розміщення трикотажної промисловості — наближення її до місця споживання [7].

Варто зазначити, що велику роль в розвитку виробів з трикотажу відігравали і Будинки моделей. В яких активно запроваджувалась тематика традиційного мистецтва повсякденного, святкового, спортивного одягу характерна як для жінок, чоловіків і дітей. На базі кращих традицій узорного ткацтва працював Будинок моделей трикотажу «Хрещатик». Офіційно вважалося, що він був створений у 60-х роках, але насправді його існування розпочалося задовго до цього – з артілі. Першим директором була Жаркова В.П., яка й вважається засновником Будинку трикотажних моделей. Потім довгі роки його очолювала Анна Тимофіївна Калюжна. Колективи українських Будинків моделей поповнювали художники-випускники в основному трьох навчальних закладів: Московського текстильного інституту, Ленінградського художнього училища ім. Мухоміної та Львівського художнього інституту (тепер Національна Академія мистецтв). Саме в цих закладах готували фахівців зокрема й трикотажного виробництва.

Поєднання різних шкіл давало відрадні і практичні результати. У своїй творчості художники-модельєри, які працювали в Україні, орієнтувались як на світовий досвід та міжнародні бренди, так і на традиції українського народного ткацтва, яке слугувало зразком пластичного поєднання фактури тканини та орнаментально-кolorистичного рішення декору, ритмічного чергування елементів орнаменту, гармонійного співвідношення його величини та ширини ткацького полотна [6]. Під керівництвом А. Калюжної Київський будинок моделей «Хрещатик» посідав провідне місце в галузі виробництва трикотажного одягу в СРСР. У ньому розроблялися моделі, які гідно представляли Україну на міжнародних виставках та фестивалях: вироби завжди мали національні ознаки.

Починаючи з червня 1970 року у Києві відбувались художньо-технічні ради, організовані Всесоюзним інститутом асортименту виробів Міністерства легкої промисловості УРСР. На порядку денному був огляд моделей одягу для підлітків і молоді. Рекомендації цього форуму істотно позначилися на тенденціях того десятиліття, насамперед моди, всупереч своїй природі – прагненню до безперервних змін та інновацій – «пригальмовує». Учасники художньо-технічної ради розглянули моделі, запропоновані 34 швейними підприємствами і 6 будинками моделей України [6].

Наприкінці 90-х р. ХХ століття в Україні працювали десятки будинків моделей, включаючи Будинок моделей трикотажних виробів, Будинок моделей кожгалантереї, Будинок моделей взуття і навіть Будинок моделей спецодягу. Може скластись враження, що будинки моделей сформували, єдину організацію, та насправді це було не так – діяльність кожного колективу була по суті автономною.

Після розвалу СРСР в наслідок загальнодержавної економічної кризи в Україні, відбулось згортання переважної більшості художніх виробництв та Будинків мо-

делей: вони не витримали ринкової конкуренції. Повністю ремісництво не зникло, більше того стало поступово, стихійно відроджуватися, проте через тривалу перерву, в силу порушення традицій, багато виробів не досягають необхідного якісного рівня. Найчастіше реміснича праця характеризується як ручна або переважно ручна праця. Застосовуючи знаряддя праці і в тих видах ремесла, де це було можливо, вона успішно використовувала сучасну техніку і технологію, особливо так звані малі форми технічного прогресу.

Література:

1. Архив Укрхудожпром старший мистецтвознавець Костомаха С., Данілюк С. головний художник 1973.
2. Данченко О. Народні майстри / О. Данченко. – К.: Рад. школа, 1982. – 175 с.
3. Жук А. К. Сучасні українські художні тканини. – К.: Наукова думка, 1985. – С. 120.
4. Історія Кролевецького ткацтва [Електронний ресурс] Карась А. Режим доступу http://www.krolrda.gov.ua/vidomosti/rajon/history/hist_tkactvo/ 14.12.2015.;
5. «І на тім рушникові...»: до 90-річчя заснування Кролевецької фабрики художнього ткацтва: історико-бібліографічний нарис / Сумська обл. універс. наук. б-ка; уклад. Г. М. Романенко – Суми, 2012. – 13 с.
6. Над наук.-техн. проблемами розвитку текст. промисловості працюють Укр. Н.-Д. Інститут текст. промисловості та Інститут Економіки Промисловості АН УРСР. [Електронний ресурс] «Миколаївська весна у Вікіпедії» Режим доступу до журн.: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D28.02> 2013.;
7. Ніколаєва Т. А. Український костюм надія на ренесанс / Т. А. Ніколаєва. – К.: Дніпро, 2005. – 315 с.;
8. Ніколаєва Т. Історія Українського костюму / Т. Ніколаєва. – К.: Либідь, 1996. – 176 с.;
9. Медников Я. Професія: модель / Я. Медников, В. Літовченко, Л. Щербань. – К., 2003. – 112 с.
10. Нечипоренко И. Опыт работы Богуславской фабрики «Победа» по совершенствованию технологии ручного узорного ткачества. / И. Нечипоренко – М.: Сов. художник, 1974. – С. 134.
11. Олійник О. С. Індустріалізація культури: від винайдення друкарського верстата до Інтернету. // О. С. Олійник, Наукова розвідка. К., 2007. – 173 с.
12. Придатко Т., Художні промисли України / Т. Придатко Мистецтво. -К. 1979, -169 с.
13. Студинець Н. В. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т.4 [голов. Ред.І-90 Г. Скрипник]; НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. – К., 2011. – 512 с.:ілюстр. – 47-70; – 363 с.].
14. Ткацтво. [Електронний ресурс] «Про Україну» Режим доступу до журн.: <http://about-ukraine.com/index.php?text=44> 18.10.2009.
15. Фесмер М. Этимологический словарь русского языка // Фесмер Максимилиан / IV Томи: – М.: Прогресс. 1973.